

державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

SHABALA Ihor Valeriyovich – postgraduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024 р.

УДК: 378.147+35.08+331.5+ 81'24+81'27

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-255-260

ШЕПЕЛЬ Марина Євгенівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6534-9797>
email: shepel.m.ie@op.edu.ua

НОВАЧЕНКО Інна Георгіївна –

викладач циклової комісії іноземної мови відокремленого структурного підрозділу «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4112-5145>
email: inna096311@ukr.net

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІКО-УПРАВЛІНСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Статтю присвячено розвитку навичок критичного мислення у здобувачів економіко-управлінських спеціальностей на заняттях з іноземної мови. Актуальність даної теми обумовлена тим, що з початком війни з 2014 року наше суспільство потребує не тільки висококваліфікованих військових, але й фахівців економіко-управлінського профілю (публічних управлінців, менеджерів, економістів, фінансистів, бухгалтерів), які вміють мислити нестандартно та критично, приймати важливі рішення та представляти нашу країну на міжнародній арені, тобто тих фахівців які володіють не тільки *hard skills* (професійними), але й *soft skills* (м'якими або міждисциплінарними навичками). Зазначено, що питання недостатньо ефективного розвитку критичного та нестандартного мислення фахівців економіко-управлінського профілю залишається відкритим, адже ці навички потрібні для виконання найпростіших завдань: написання відповідей у заявах на роботу, проходження особистісних тестів чи співбесіди, а також для управління департаментами, написання аналітичних звітів, підписаннями контрактів з вітчизняними та зарубіжними колегами. Зазначено, що не дивлячись на роботи науковців присвячених розвитку критичного мислення взагалі та під час занять з іноземної мови зокрема, досить недостатньо уваги приділено розвитку критичного мислення здобувачів економіко-соціального профілю на заняттях з іноземної мови. Адже саме ці фахівці прийматимуть участь у післявоєнній відбудові нашої країни, залучаючи міжнародних партнерів. Метою статті виступило визначити роль занять з іноземної мови у розвитку критичного мислення та запропонувати шлях розвитку цих м'яких навичок у процесі занять. Авторами розглянуто погляди науковців стосовно критичного мислення, розвитку критичного мислення на заняттях з іноземної мови. Надано порівняльну характеристику звичайного мислення та критичного мислення. Маючи більш ніж 10 років викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, автори діляться прикладами розвитку навичок критичного мислення через роботу з текстами, мозковий штурм, метод мікрофону, ділові ігри, кейс-метод, метод проектів. Зазначено, що пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення внесли свої корективи у навчальний процес. Заняття відбуваються у змішаному форматі. Для онлайн навчання використовуються платформи Zoom та Google meet. Також використовуються месенджери та різні онлайн платформи. Зроблено висновок, що заняття з іноземної мови (англійської) відіграють важливу роль у розвитку навичок критичного мислення майбутніх фахівців економіко-управлінських спеціальностей.

Ключові слова: майбутні фахівці, студенти, економіко-управлінські спеціальності, критичне мислення, іноземна мова, практичні заняття

SHEPEL Maryna Yevgenivna –

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Public Management and Administration Odesa Automobile and Road Professional College Odesa Polytechnic National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6534-9797>
email: shepel.m.ie@op.edu.ua

NOVACHENKO Inna Georgievna –

Lecturer, Cycle Commission of the Foreign Language, Separate Structure Subdivision Odesa Automobile and Road Professional College Odesa Polytechnic National University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4112-5145>
email: inna096311@ukr.net

CRITICAL THINKING DEVELOPMENT AMONG STUDENTS OF ECONOMIC AND MANAGERIAL MAJORS AT FOREIGN LANGUAGE TUTORIALS

The article is dedicated to the critical thinking skills development of students of economic and managerial majors in foreign language classes. The relevance of this topic is due to the fact that since the beginning of the war in 2014, our society needs not only highly qualified military personnel, but also specialists and experts of economic and management profiles (public administrators, managers, economists, financiers, accountants) who are able to think outside the box and critically, make important decisions and represent our country in the international arena, that is, those specialists who have not only hard skills but also soft skills (soft or interdisciplinary skills). It is noted that the issue of insufficiently effective development of critical and out-of-the-box thinking of economic and managerial majors remains open, since these skills are needed to perform the simplest tasks: writing answers in job applications, taking personality tests or interviews, as well as for managing departments, writing analytical reports, signing contracts with domestic and foreign colleagues. It is noted that despite the scholars' works dedicated to critical thinking development in general and in foreign language classes in particular, insufficient attention is paid to critical thinking development among students of economic and managerial majors in foreign language classes. After all, it is these specialists who will take part in the post-war recovery of our country, involving international partners. The aim of the article is to determine the role of foreign language classes in critical thinking development and to suggest the ways to develop these soft skills in the classroom. The authors consider the scholars' viewpoints critical thinking and the of critical thinking skills development in foreign language classes. A comparative description of conventional thinking and critical thinking is given. Having more than 10 years of experience in teaching the foreign (English) language for specific purposes, the authors share examples of developing critical thinking skills through working with texts (pre-reading, while-reading and post-reading activities), brainstorming (helps students to ask questions in English correctly), microphone method (helps to develop students' speaking skills) case studies method (involves a comprehensive analysis of specific situations, their discussion and students' familiarisation with different approaches to problem solving using critical thinking through argumentation and proving their own opinions.), business games (the objective of these games is to simulate students' future professional activities and to play out situations that they may encounter in future their professional work.), the project method (is aimed to teach students to look for specific information). It is noted that the COVID-19 pandemic and the full-scale invasion have made adjustments to the educational process. Classes are held in a mixed format. Zoom and Google meet platforms are used for online learning. Messengers and various online platforms are also used. It is concluded that foreign language (English) classes play an important role in the development of critical thinking skills of future specialists in economic and managerial majors.

Key words: future professionals, students, economic and managerial majors, critical thinking, the foreign language, tutorials.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Війна, що почалася у 2014 році на сході нашої країни докорінно змінила життя нашого суспільства. Вона показала, що країна потребує не тільки висококваліфікованих військових, але й фахівців економічно-управлінського профілю (публічні управлінці, менеджери, економісти, фінансисти, бухгалтера), які вміють мислити нестандартно та критично, приймати важливі рішення та представляти нашу країну на міжнародній арені. Тобто тих фахівців, які володіють не тільки hard skills, але й soft skills. Так, результати спільного дослідження фонду Карнегі Мелона і Стенфордського дослідницького інституту вказують, що успіх управлінців в компаніях зі списку «Fortune 500» на 75% залежить від soft skills, тоді як hard-skills займають лише 25%. Отже, можна зробити висновок, що «м'які» навички більшою мірою впливають на розвиток кар'єри [1]. Сучасний фахівець повинен використовувати свої комунікативні здібності, здатність мислити критично, здатність вирішувати конфлікти, навички тайм менеджменту, вміння працювати в команді. Фахівець з хорошими аналітичними здібностями легше виявить протиріччя в інформації та найточніше визначить її достатність. Фахівець економічно-управлінського профілю повинен вміти аргументовано відстоювати свою точку зору, використовуючи не лише логіку, а й інтуїцію та емпатію, що дозволить йому бути чутливим до потреб споживачів. Питання недостатньо ефективного розвитку критичного та нестандартного мислення фахівців економічно-управлінського профілю залишається відкритим, адже ці навички потрібні для виконання найпростіших завдань, таких як написання відповідей у заявах на роботу, проходження особистісних тестів чи співбесіди, і, зрештою, для

управління департаментами, написання аналітичних звітів, підписання контрактів з вітчизняними та зарубіжними колегами. Ці навички є дуже актуальними у наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням феноменології критичного та нестандартного мислення присвячували свої роботи як українські так і зарубіжні вчені. Серед вітчизняних дослідників, які вивчали питання критичного мислення та нестандартного мислення, варто виділити Є. Пометун, І. Сущенко, Л. Пилипчатіну, І. Баранову, Н. Вукіну та Н. Дементієвську, Р. Калитчак, Г. Харламову, О. Клименкову, О. Луценко, С. Пашенко, В. Павленко та О. Сенік та інших. Серед зарубіжних науковців, які присвятили свої дослідження цим навичкам, варто відзначити Р. Енніса, А. Дойла, Р. Пола, Л. Елдера, Р. Атанасіу, Л. Вона та інших. Проблема розвитку критичного мислення на заняттях з іноземної мови присвятили свої роботи Б. Калиняк, Н. Морська, О. Іванова, І. Єлісеєв, Н. Коротка, Л. Підколесна, Н. Соловійова, Т. Брик, Н. Лебошина, О. Харжевська, Д. Снайдер, В. Ліанг (Тім), Д. Фанг, Р. Юан, В. Ліао, Ж. Ванг, Дж. Конг, У. Жанг, Х. Алнофае, С.Е. Кляін, С.Б. Флорйд та ін.

Не дивлячись на роботи науковців присвячені розвитку критичного мислення під час занять іноземної мови, досить недостатньо уваги приділено розвитку критичного мислення здобувачів соціально-економічного профілю на заняттях іноземної мови. Адже саме ці фахівці прийматимуть участь у повоєнній відбудові нашої країни, залучаючи міжнародних партнерів.

Мета статті – визначити роль занять з іноземної мови у розвитку критичного мислення та запропонувати шлях розвитку цих м'яких навичок у процесі занять.

Виклад основного матеріалу. Згідно з науковою літературою, критичне мислення є здатністю аналізувати та оцінювати послідовність міркувань. Критичне мислення – не нове поняття, насправді його походження сягає корінням у Стародавню Грецію: Сократ та його майєвтика, Платон і його діалектика, Аристотель та його риторика. Критичне мислення допомагає відрізнити посередні аргументи від блискучих, відрізнити цінну інформацію від непотрібної, позбавлятися забобонів, знаходити розумні висновки, генерувати альтернативи, покращувати комунікацію і, зрештою, бути господарями свого мислення і діяти відповідно до нього. Хоча критичне мислення є когнітивною діяльністю, тобто тісно пов’язаною з розумом, воно орієнтоване на дію і може бути застосоване до кожного аспекту нашого повсякденного життя, включаючи вирішення проблем і прийняття рішень, тому сфера його впливу варіюється від особистої до професійної діяльності.

Прикладами критичного мислення є: експеримент (лабораторні дослідження/перевірка гіпотез); соціальні дослідження; інтерпретація та пояснення даних; творче вирішення проблем; визначення проблем; пошук альтернативних рішень; вміння справлятися з невизначеністю та приймати її як інструмент навчання [2].

Доктори Річард Пол і Лінда Елдер [3], дослідники Організації критичного мислення, визначили сім універсальних інтелектуальних стандартів, які необхідно застосовувати до мислення кожного разу, коли необхідно оцінити якість міркувань: ясність, правдивість, точність, актуальність, глибина, амплітуда, логіка. Вони є взаємопов’язаним та кожне наступне пов’язане із попереднім.

У вузькому розумінні критичне мислення трактується як правильна оцінка тверджень. Канадський професор Ральф Х. Джонсон визначає критичне мислення як «особливий вид розумової діяльності, що дозволяє людині виносити раціональні судження про запропоновану точку зору або модель поведінки» [4]. Близькою до цього визначення є думка Роберта Енніса, який характеризує критичне мислення як «інтелектуальне рефлексивне мислення, спрямоване на прийняття обґрунтованого рішення про те, чому довіряти і як діяти» [5].

У більш значущому сенсі критичне мислення – це процес ретельного обмірковування предмета або ідеї, не дозволяючи почуттям або думкам впливати на людину [6].

Для розуміння поняття критичного мислення його необхідно порівняти із звичайним, стандартним мисленням. Для більшої наочності приведемо порівняння видів мислення у вигляді Таблиці 1.

Як відомо, людина з критичним мисленням здатна розпізнавати і визначати проблему; продуктивно спостерігати та уважно слухати інших; структурувати ідеї; використовувати різні джерела інформації, щоб знайти необхідний фон; ставити відповідні запитання; виявляти і досліджувати переконання, припущення і думки як

свої, так і інших людей; оцінювати обґрунтованість тверджень і аргументів; бачити різницю між раціональними та ірраціональними аргументами; приймати соломонаві рішення і висловлювати мудрі судження; знаходити ефективні рішення [7].

Таблиця 1 Порівняння видів мислення

Звичайне мислення	Критичне мислення
Здогадування	Оцінювання
Відавання переваги	Оцінювання
Групування	Класифікація
Віра	Припущення
Висновок	Логічні висновки
Супутні поняття	Засвоєння принципів
Визначення взаємозв’язків	Відзначення взаємозв’язків серед інших взаємозв’язків
Припущення	Висування гіпотез
Висловлення думок без обґрунтування	Висловлення аргументованої думки
Винесення суджень без критеріїв	Винесення суджень за допомогою критеріїв

Сьогодні багато джерел інформації існують на іноземній мові, і критично мисляча людина повинна володіти іноземною мовою на достатньому рівні, щоб вміти правильно аналізувати інформацію, відділяючи правду від брехні

У даному випадку важливого значення набувають заняття з іноземної мови у неможливі вищах.

Так, на думку Б. Калиняк та Н. Морської, здатність критично мислити займає важливе місце у підготовці фахівців технічного профілю з вищою освітою і вимагає постійного вдосконалення. Науковці зауважують, що заняття з іноземної мови за професійним спрямуванням проводяться для студентів різних спеціальностей з використанням текстів пов’язаних з їх майбутнім фахом, а отже, критичні запитання і критичні дії на заняттях з англійської мови на базі текстів з майбутнього фаху сприяють розвитку критичного мислення студентів [8, с. 663].

Н. Которотка та І. Підколесна визначають три стадії технології формування критичного мислення:

- виклик (стадія спрямована на актуалізацію раніше отриманих знань)
- осмислення (полягає на здобуванні нових знань з тієї чи іншої наукової проблеми)
- рефлексія (покликана узагальнювати отримані знання, а також формувати власну точку зору студента, спонукати до безперервного пошуку нових джерел інформації та до їхнього аналізу) [9].

Маючи досвід роботи у неможливі вищах погоджуємося із думкою вчених, щодо труднощів з якими може зіштовхнутися викладач іноземної (англійської) мови у неможливі вищах: низький рівень володіння іноземною мовою студентами, низький рівень мотивації для вивчення англійської

мови, пасивність студентів на заняттях, а також зосередженість тільки на профільних предметах [9].

Досліджуючи розвиток іншомовної комунікативної компетенції та критичного мислення за допомогою використання інноваційних технологій на заняттях з англійської мови Т. Брик та Н. Лебошина зауважують, що використання технології критичного мислення у викладанні англійської мови дозволяє значно збільшити час мовленнєвої практики на занятті для кожного окремого студента, отримати засвоєння навчального матеріалу всіма учасниками групи, вирішити різноманітні навчально-професійні завдання. Викладач в свою чергу стає організатором самостійної навчально-пізнавальної комунікативної, творчої діяльності студентів, тобто у нього з'являється можливість для вдосконалення процесу навчання, цілісного розвитку їх особистості [10, с. 22 – 23].

Вчені пропонують використовувати як основу заняття з використанням інноваційних технологій наступну трьохфазову структуру: фаза виклику (Evocation), фаза осмислення змісту (Realization of meaning), фаза рефлексії (Reflection). На цій фазі можна використовувати кластер (графічний прийом систематизації навчального матеріалу), корзину ідей (дозволяє виявити все, що знають чи думають здобувачі, проводиться обмін інформацією) або сінквейн (швидкий й потужний інструмент для рефлексії, який дає можливість резюмувати інформацію, викладати складні ідеї, почуття й уявлення в декількох словах, активізувати тематичну лексику й граматику) [10, с. 21].

Д. Снайдер зауважує, що іноземна мова традиційно є основною дисципліною у базовій освіті. Однак, викладання іноземних мов у вищих не завжди послідовно інтегрує критичне мислення у свій підхід до викладання та навчання. Цілеспрямоване навчання навичкам критичного мислення на заняттях з іноземної мови сприятиме розвитку навичок мислення вищих рівнів, а також покращенню мовних і культурних навичок [11].

Х. Алнофае пропонує включення критичного мислення у програму мовних інститутів англійської мови професійного спрямування, які готують студентів до здобуття ступеня бакалавра англійською мовою, яка є мовою викладання [12].

Як бачимо, розвиток критичного мислення на заняттях іноземної мови відіграє важливе значення. Зауважимо, що у стандартах вищої освіти підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодший бакалавр, бакалавр та магістр є такі загальні компетентності, які є обов'язковими для становлення майбутніх професіоналів: здатність бути критичним і самокритичним, вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність спілкуватися іноземною мовою.

Також, треба брати до уваги, те, що у групах є студенти з різним рівнем володіння іноземною мовою, є аудіали, візуали та кінестетики, з різним типом темпераменту. Тобто, треба пам'ятати, що кожний студент – особистість зі своїм темпераментом, своїм типом мислення, темпом роботи.

Розвиток критичного мислення здійснюється у процесі удосконалення іншомовної комунікативної компетентності за допомогою таких методів, як: метод «мозкового штурму», метод «мікрофон», робота з текстами, кейс-метод, ділові та рольові ігри, метод проектів. Розглянемо їх більш детально.

Метод «мозкового штурму» допомагає сформувати тематично орієнтовані запитання іноземною мовою, які студенти можуть ставити один одному або в процесі групової роботи.

Метод «мікрофон» сприяє розвитку мовленнєвих навичок студентів. Він полягає в тому, що студенти виступають з короткими промовами на тему відповідно до свого фаху, висловлюють своє ставлення до тієї чи іншої проблеми, апелюючи аргументами.

Особливе місце у розвитку критичного мислення відіграє робота з професійними текстами. У цьому процесі роботи ми використовуємо до-текстові вправи, текстові та післятекстові вправи. Під час роботи з текстами ми даємо студентам такі завдання як: перевірка інформації на правдивість, пошук фактів, аргументація власної думки за допомогою текстів.

Ми також застосовуємо скімінг (skimming), студенти переглядають текст і намагаються зрозуміти загальну інформацію, навіть якщо у тексті є незнайомі слова.

Кейс-метод передбачає всебічний аналіз конкретних ситуацій, їх обговорення та ознайомлення студентів з різними підходами до розв'язання проблем, використовуючи критичне мислення через аргументування, доведення власної думки.

У процесі розвитку критичного мислення майбутніх фахівців економічно-управлінського профілю ми проводимо ділові та рольові ігри на заняттях. Метою цих ігор є моделювання майбутньої професійної діяльності студентів, програвання ситуацій з якими вони можуть стикнутися у професійній діяльності. У рольових та ділових іграх студенти працюють в парах або малих групах.

Метод проектів спрямований на навчання студентів шукати необхідну інформацію: аналіз літературних джерел, співставлення фактів, робота з веб сайтами. Студенти створюють презентації в PowerPoint на теми відповідно до своєї спеціальності. Наприклад «Телефонна розмова з клієнтами», «Ділові зустрічі», «Порівняння культур управління», «Економіка України та ЄС», «Економічний розвиток України», «Україна та Світові організації».

Оскільки пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення рф внесли свої корективи в освітній процес навчальних закладів усіх рівнів, частина занять проводиться онлайн за допомогою платформи для проведення відеоконференцій. Ми застосовуємо платформи Zoom та Google meet. Так, наприклад у Zoom ми поділяємо студентів на вебінарні кімнати, де вони у групах вирішують те чи інше завдання.

Для розміщення матеріалів у групах використовуємо Google Class та Messengers (Viber, Telegram) для розміщення матеріалів для груп.

Перед заняттями ми завантажуюмо певні матеріали (тексти, презентації, посилання на аудіо- та відеоматеріали). Під час онлайн-занять тексти для роботи та завдання до них виводяться на екран, і студенти мають змогу працювати з ними безпосередньо з екрану монітора/гаджета.

Під час занять для розвитку критичного мислення ми використовуємо різні інтерактивні платформи: Kahoot!, Quizlet, Mentimeter.

Так, наприклад за допомогою Mentimeter ми проводимо голосування серед студентів (виводимо на екран твердження і студенти повинні з ним погодитися або ні, аргументуючи свою думку). Завдяки Kahoot! ми створюємо різні лексичні, граматичні, а також країнознавчі ігри спрямовані на розвиток критичного мислення. У додатку Quizlet ми створюємо картки зі словами та пояснення до цих слів, умисно допускаючи помилки у поясненнях. Студенти повинні виправити дані помилки, доводячи свою думку.

Отже, навички критичного мислення на заняттях іноземної мови можна розвивати як офлайн, так і онлайн.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, розвиток навичок критичного мислення відіграє важливу роль у становленні майбутніх фахівців економіко-управлінських спеціальностей як професіоналів. Заняття з іноземної мови (англійської) відіграють важливу роль у розвитку навичок критичного мислення майбутніх фахівців економіко-управлінських спеціальностей через: роботу з текстами, мозковий штурм, метод проєктів, кейс-метод, використання онлайн платформ. Подальшого вивчення набуває проблема викладання іноземної мови (англійської) для українських ветеранів як засіб реадaptaції до суспільного життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Що таке hard skills і soft skills: як нас оцінює роботодавець. Освітній хаб міста Києва. URL: <https://eduhub.in.ua/news/shcho-take-hard-skills-i-soft-skills-yak-nas-ocinyuye-robotodavec>
2. Soft Skills: Academic Guide (Teaching Materials) / R. Kalytchak et al. European Commission, EACA : Shoo Fly Publishing, 2015. 317 p. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/07/Material-1.pdf>.
3. Elder L., Paul R. Critical Thinking: Intellectual Standards Essential to Reasoning Well Within Every Domain of Thought. *Journal of Developmental Education*. 2013. Vol. 36, no. 1. P. 34–35. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1067273.pdf>.
4. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П. Критичне мислення: як цього навчати. Харків : Основа; Триада, 2007. 112 с.
5. Ennis R. H. Critical thinking assessment. *Theory Into Practice*. 1993. Vol. 32, no. 3. P. 179–186. URL: <https://doi.org/10.1080/00405849309543594>
6. Critical thinking. *Cambridge Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/critical>
7. Кетмелл Е. Воллес Е. Корпорація творців. Як подолати приховані загрози, що вбивають справжнє натхнення/ Переклад з англ.:Н. Шушак. Харків: КМ-Букс, 2018. 336 с.
8. Калиняк Б., Морська Н. Розвиток критичного мислення на заняттях англійської мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти технічного профілю. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2020. Т. 187. С. 660–665. URL:

<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1246980.pdf>.

9. Коротка Н., Підколесна Л. Формування технологій критичного мислення при навчанні англійської мови в немовному вузі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 2023. Т. 16, № 84. С. 99–102. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3770>.

10. Брик Т., Лебошина Н. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції та критичного мислення за допомогою використання інноваційних технологій на заняттях з англійської мови у ВВНЗ. «Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця»: Матеріали IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Полтава, 24 квіт. 2018 р. Полтава, 2018. С. 20–22. URL: <http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8244/3/Бірінський%202018%20к.-%20філ..pdf#page=20>

11. Snider. Critical Thinking in the Foreign Language and Culture Curriculum. *The Journal of General Education*. 2018. Vol. 66, no. 1-2. P. 1. URL: <https://doi.org/10.5325/jgeneeduc.66.1-2.0001>

12. Alnofaie H. A framework for implementing critical thinking as a language pedagogy in EFL preparatory programmes. *Thinking Skills and Creativity*. 2013. Vol. 10. P. 154–158. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2013.09.002>

REFERENCES

1. Shcho take hard skills i soft skills: yak nas otsiniuye robotodavets (n.d.). [What are hard skills and soft skills: how are they evaluated by an employer] *Osvitnii khab mista Kyieva*. URL: <https://eduhub.in.ua/news/shcho-take-hard-skills-i-soft-skills-yak-nas-ocinyuye-robotodavec> [in Ukrainian]
2. Kalytchak, R., Kharlamova, G., Klimentkova, O., Lutsenko, O., Paschenko, S., Pavlenko, V., & Senyk, O. (2015). *Soft Skills: Academic Guide (Teaching Materials)*. European Commission, EACA: Shoo Fly Publishing. URL : <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2018/07/Material-1.pdf> [in English]
3. Elder, L., & Paul, R. (2013b). Critical Thinking: Intellectual Standards Essential to Reasoning Well Within Every Domain of Thought. *Journal of Developmental Education*, 36(1), 34–35. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1067273.pdf> [in English]
4. Vukina, N. V., & Dementievskaya, N. P. (2007). *Krytychne myslennia: yak tsoho navchaty* [Critical thinking: how to teach it]. *Kharkiv: Osнова; Tryada*. [in Ukrainian]
5. Ennis, R. H. (1993). Critical thinking assessment. *Theory Into Practice*, 32(3), 179–186. doi:10.1080/00405849309543594 [in English]
6. Critical thinking. (n. d.). In *Cambridge English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/critical> [in English]
7. Catmull, E., & Wallis, E. (2018). *Yak podolaty prykhovani zahrozy, shcho vbyvaiut spravzhnie natkhnennia* [Creativity, Inc.: Overcoming the Unseen Forces That Stand in the Way of True Inspiration] (N. Shushak, Translator.). Kyiv: KM-Buks. [in Ukrainian]
8. Kalyniak, B., & Morska, N. (2020). *Rozvytok krytychnoho myslennia na zaniattiakh anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam u zakladakh vyshchoi osvity tekhnichnoho profilu* [Development of Critical Thinking at Lessons of Foreign Languages for Specific Purposes at Institutions for High Education of Technical Specialities.]. *Naukovi zapysky. Serii: filolohichni nauky*, 187, 660–665. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1246980.pdf> [in Ukrainian]
9. Korotka, N., & Pidkolesna, L. (2023). *Formuvannia tekhnolohii krytychnoho myslennia pry navchanni anhliiskoi movy v nemovnomu vuzi* [Formation of Critical Thinking Technologies in Learning English in a Non-Lingual University.]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Serii «Filolohiia»*, 16(84), 99–102. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3770> [in Ukrainian]
10. Bryk, T., & Liebozhyna, N. (2018). *Rozvytok inshomovnoi komunikativnoi kompetensii ta krytychnoho*

myslennia za dopomohoiu vykorystannia innovatsiinykh tekhnologii na zaniattiakh z anhliiskoi movy u VVNZ [Development of a Foreign Language Communicative Competence and Critical Thinking with the Help of Using Innovative Technologies In English Language Classes at a High School.]. In «*Innovatsiini tekhnologii u konteksti inshomovnoi pidhotovky fakhivtsia*» (P. 20–22). Poltava: PolNTU. URL: http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8244/3/36irni_k%202018%20k.%20fil..pdf#page=20 [in Ukrainian]

11. Snider. (2018). Critical Thinking in the Foreign Language and Culture Curriculum. *The Journal of General Education*, 66(1-2), 1. doi:10.5325/jgeneeduc.66.1-2.0001 [in English]

12. Alnofaie, H. (2013). A framework for implementing critical thinking as a language pedagogy in EFL preparatory programmes. *Thinking Skills and Creativity*, 10, 154–158. doi:10.1016/j.tsc.2013.09.002 [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ШЕПЕЛЬ Марина Євгенівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету “Одеська політехніка”.

Наукові інтереси: викладання іноземної мови за професійним спрямуванням для здобувачів немоніх спеціальностей, становлення особистості професіонала, імідж та етика в професійній діяльності фахівця, використання цифрових навчальних інструментів для реадаптації українських ветеранів до соціального життя, розвиток та відновлення малих підприємств у повоєнний період.

НОВАЧЕНКО Інна Георгіївна – викладач циклової комісії іноземної мови Відокремленого структурного підрозділу «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» Національного університету «Одеська політехніка».

Наукові інтереси: методика викладання іноземної мови за професійним спрямуванням здобувачам немоніх спеціальностей, мовна підготовка в галузі економіки, особливості впровадження інноваційних технологій в освітньому процесі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SHEPEL Maryna Yevgenivna – PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Public Management and Administration, Odessa Polytechnic National University

Scientific interests: methodology of teaching foreign languages for specific purposes for non-linguistic students, future professionals’ development, image and ethics in a specialist’s professional activity, using digital learning tools for Ukrainian veterans’ adaptation to social life, small businesses development and recovery in the post-war period.

NOVACHENKO Inna Georgievna – Lecturer, Cycle Commission of the Foreign Language, Separate Structure Subdivision Odesa Automobile and Road Professional College, Odessa Polytechnic National University.

Scientific interests: methodology of teaching the foreign language for specific purposes to non-linguistic students, language training in the field of economics, peculiarities of introducing innovative technologies in the educational process.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2024 р.

УДК 374:613.955

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-260-265

ЯЗЛОВЕЦЬКА Оксана Валентинівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання і рекреаційно-оздоровчої роботи
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2653-1662>
e-mail: ksenija-77777@ukr.net

ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ’ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ВИХОВАНЦІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглядається проблема здоров’язбереження вихованців у закладах позашкільної освіти, формування у них культури здоров’я, створення здорового і безпечно освітнього середовища. Використання потенційних можливостей позашкільної освіти в наданні якісних освітньо-виховних послуг фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів є актуальним для вирішення нагальних проблем зі здоров’ям дітей та учнівської молоді України.

Акцентовано увагу на те, що позашкільна освіта фізкультурно-спортивного та оздоровчого напрямів є сприятливою сферою розвитку кожного вихованця як унікальної особистості, оскільки орієнтують на розвиток фізичних здібностей, забезпечують необхідні умови для змістовного відпочинку і дозвілля, займають фізичною культурою і спортом, підготовку спортивного резерву для збірних команд України, набуття навичок здорового способу життя, зміцнення особистого здоров’я тощо.

У статті наголошено, що формування культури здоров’я в закладах позашкільної освіти реалізується через здоров’язбережувальну освіту як безперервний процес навчання, виховання та розвитку учнів, спрямований на розвиток системи науково обґрунтованих знань і практичних умінь, поведінки та діяльності, які забезпечують ціннісне ставлення до здоров’я, що є змістом діяльності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти, які мають здоров’язбережувальну компетентність.

Проаналізовано специфіку організації фізкультурно-оздоровчої роботи в комплексних закладах позашкільної освіти в Україні, окреслено особливості діяльності гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчого спрямування та стан програмного їх забезпечення. Представлено також досвід роботи окремих закладів позашкільної освіти міста Кропивницького, в яких реалізуються зазначені напрями діяльності.

Наголошено, що для вдосконалення організації фізкультурно-оздоровчої роботи закладів позашкільної освіти у різних регіонах України, актуальним є розширення мережі різних творчих об’єднань фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів, розвиток яких потребує уваги, є затребуваним дітьми та молоддю, їхніми батьками. Проте забезпечення педагогів закладів позашкільної освіти сучасними навчальними програмами і методичними розробками функціонує на недостатньому рівні, що потребує невідкладного вирішення.

Ключові слова: позашкільна освіта, заклад позашкільної освіти, культура здоров’я, формування культури здоров’я, творчі об’єднання.